

Tarptautinė komisija nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti

III. Nacių okupacija: holokaustas ir kiti nacių nusikaltimai 1941 – 1944 m. III.4. Institucijų, asmenų, tarnavusių okupacinio režimo politinėse, policijos, karinėse, visuomeninėse bei teisinėse institucijose, vaidmuo Lietuvos Katalikų Bažnyčia nacių okupacijos laikotarpiu Lietuvoje

Komisija aptarė dr. Arūno Streikaus tyrinėjimą “Bažnyčios institucija nacių okupacijos laikotarpiu Lietuvoje” ir šio tyrinėjimo išvadas. Komisija susipažino su darbo įvertinimais, pateiktais vysk. dr. doc. Jono Borutos ir prof. Liudo Truskos ir pritarė žemiau pateiktoms išvadoms:

1. LKB vadovybė kaip ir dauguma Lietuvos visuomenės palankiai sutiko vokiečių kariuomenę, išgelbėjusią nuo beįsisiūbuojančio sovietų režimo teroro. Antibolševikinė retorika viešuose vyskupų pareiškimuose propagandiniu požiūriu buvo naudinga ir nacių režimui.
2. LKB santykiai su civiline nacių administracija per visą okupacijos laikotarpį išliko įtempti. Tai lėmė nuolat patiriami religinės veiklos apribojimai ir vyskupų nesutikimas besąlygiškai vykdyti nacių valdžios pageidavimus bei kritika nacių Lietuvoje vykdomos politikos atžvilgiu.
3. Nuo nacių režimo represijų labiausiai nukentėjo lenkų tautybės Vilniaus arkivyskupijos dvasininkai, vienuoliai ir tikintieji. Tai lėmė aktyvesnis jų dalyvavimas antinacinės rezistencijos veikloje.

Keturi Komisijos nariai balsavo už šias išvadas:

4. LKB vadovybė bandė panaudoti savo autoritetą žydų persekiojimui sustabdyti. Tiesa, liudijimų apie tiesioginius vyskupų protestus prieš žydų žudynes kol kas negalima nei pagrįsti patikimais istoriniais šaltiniais nei jų paneigti. Kai kurie vyskupai nacių okupacijos pradžioje perspėjo tikinčiuosius nedalyvauti žudynėse. Be to, episkopatas bandė užtarti pakrikštytus žydus. Žydų žudynes viešai pasmerkė ir keletas provincijos kunigų.
5. LKB aktyviai dalyvavo gelbėjant pavienius žydus. Prie to prisidėjo dauguma vyskupų, daugiau nei šimtas kunigų ir vienuolių, daugybė eilinių tikinčiųjų.

Dvasininkai taip pat smerkė išžudytų žydų turto savinimąsi. Tai patvirtina, kad LKB nebuvo abejinga Lietuvos žydų tragedijai.

Trys Komisijos nariai balsavo už tokias išvadas:

4. Vyskupai bandė panaudoti savo autoritetą žydų persekiojimui sustabdyti, deja nesėkmingai ir nepakankamai ryžtingai. Liudijimų apie tiesioginius vyskupų protestus prieš žydų žudynes kol kas negalima nei pagrįsti patikimais istoriniais šaltiniais nei jų paneigti. Telšių vyskupas Justinas Staugaitis nacių okupacijos pradžioje perspėjo tikinčiuosius nedalyvauti žudynėse. Be to, episkopatas bandė užtarti pakrikštytus žydus. Žydų žudynes viešai pasmerkė ir keletas provincijos kunigų.
5. Nemažai dvasininkų aktyviai dalyvavo gelbėjant pavienius žydus, daugiau nei šimtas kunigų ir vienuolių, daugybė eilinių tikinčiųjų. Dvasininkai taip pat smerkė išžudytų žydų turto savinimąsi.

Komisijos pirmininkas

Emanuelis Zingeris

Vykdantysis direktorius

Ronaldas Račinskas